

Ikimokyklinio ugdymo įstaigos veiklos kokybės vertinimas ir įsivertinimas: realijos ir perspektyvos Lietuvos ir Vokietijos kontekste

Sonata Lažauninkienė, Kauno lopšelio-darželio „Tukas“ direktorė, išorės vertintoja

Ikimokyklinio ugdymo vieta švietimo sistemoje

Švietimo įstatymas.

NEFORMALUSIS VAIKŲ ŠVIETIMAS. 6 str.

Lietuvos švietimo sistema apima:

- 1) formalųjį švietimą (pradinį, pagrindinį, vidurinį ugdymą, formalųjį profesinį mokymą ir aukštojo mokslo studijas);
- 2) **neformalųjį švietimą** (ikimokyklinį, priešmokyklinį, **kitą neformalųjį vaikų (taip pat formalųjį švietimą papildantį ugdymą)** ir suaugusiųjų švietimą);
- 3) savišvietą;
- 4) švietimo pagalbą (profesinį orientavimą, švietimo informacinę, psichologinę, socialinę pedagoginę, specialiąją pedagoginę ir specialiąją pagalbą, sveikatos priežiūrą mokykloje, konsultacinę, mokytojų kvalifikacijos tobulinimo ir kitą pagalbą).

Savivaldybių lūkesčiai NVŠ kokybei

Savivaldos įstatymas.

6 straipsnis.

- **Savarankiškoji savivaldybių funkcija:**
- 8) ikimokyklinio ugdymo, vaikų ir suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimas, vaikų ir jaunimo užimtumo organizavimas.

Ikimokyklinio ugdymo kokybė

Tarptautiniu mastu suvokta, kad švietimo sistemoje kiekvienos grandies (lygmens) kokybę lemia prieš ją buvusi grandis (lygmuo). Kitaip tariant, kokybiškas švietimas aukštesnėse grandyse (lygmenyse) neįmanomas be kokybiško švietimo pačiose žemiausiose. Vadinasi, apie kokybišką ugdymą (švietimą) jau reikia kalbėti ikimokyklinio ugdymo įstaigos lygmeniu. Būtent nuo šios įstaigos ir turi prasidėti kokybė.

Šaltinis: Tharmasseelan N. (2007). Tertiary Education in Sri Lanka: Issues and Challenges. Bulgarian Journal of Science and Education Policy. Vol. 1, No. 1, 173-190.

Valstybinėse švietimo strategijos 2013–2022 metų nuostatose (2013), kuriuose minimas ikimokyklinis ugdymas, pabrėžia, kad visi vaikai, ypač iš socialiai remtinų šeimų, turėtų sąlygas pasirengti mokyklai ir pradėtų ją lankyti; visiems socialiai remtinų šeimų vaikams (nuo trejų metų) būtų užtikrintas nemokamas ikimokyklinis ugdymas; priešmokyklinis ugdymas taptų visuotinis.

Ikimokyklinio ugdymo įstaigoje kokybė yra siejama su saugumo užtikrinimu, sveikatingumo funkcijų planavimu ir organizavimu, pilnaverte vaiko mityba, priežiūra, medicininiu aptarnavimu, nes visa tai tampa vaiko kokybiško fizinio ir dvasinio vystymosi pagrindu. Tikėtina, kad ugdymo kokybę pagerinti padeda įstaigose dirbantys ypatingi specialistai, turintys kitokį pagal turinį ir lygmenį išsilavinimą bei įgyvendinantys jiems keliamus specifinius reikalavimus (logopedas, psichologas, socialinis pedagogas ir kt.).

Pagrindinės ir bendrosios kokybės vadybos funkcijos:

- planavimas,
- organizavimas,
- vadovavimas,
- kontrolė.

Ugdymo kokybės užtikrinimas yra neįmanomas be nuolatinio vertinimo, įsivertinimo.

Ikimokyklinio ugdymo įstaigos veiklos kokybės įsivertinimas

Ikimimokyklinio ugdymo vidaus audito metodika buvo parengta adaptavus Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodiką ir pritaikius ją vaikų neformaliojo švietimo sistemai, vykdančiai ikimokyklinį ugdymą. Rengiant šią metodiką buvo pasinaudota ir 2000–2002 metais vykdyto nacionalinio projekto „Ikimokyklinio ugdymo pokyčių inicijavimas ir pokyčių kokybės vertinimas“ patirtimi.

Ikimokyklinio ugdymo mokyklos vidaus audito metodika (toliau vadinama Metodika) – tai metodika reglamentuojanti ikimokyklinio ugdymo mokyklos vidaus audito modelį, mokyklos vidaus įsivertinimo organizavimo ir vykdymo procedūras, reikalavimus vidaus audito vykdymui ir sudaranti galimybę, ikimokyklinio ugdymo mokykloms: lopšeliams, lopšeliams – darželiams, darželiams, mokykloms – darželiams bei kitiems švietimo teikėjams, vykdančioms ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas (toliau vadinama – Mokykla), įsivertinti bei tobulinti savo veiklos kokybę.

Šaltinis: Ikimokyklinio ugdymo mokyklos vidaus audito metodika, 2005

Ikimokyklinio ugdymo mokyklos vidaus audito metodikos paskirtis yra padėti mokyklai susikurti suderintą, nuoseklų ir lankstų mokyklos veiklos įsivertinimo modelį, kurį taikant būtų gaunami patikimi duomenys apie mokyklos veiklos kokybę ir sėkmingai panaudojami siekiant iškelti mokyklos tobulinimo uždavinius (Ikimokyklinio ugdymo mokyklos vidaus audito metodika, 2005).

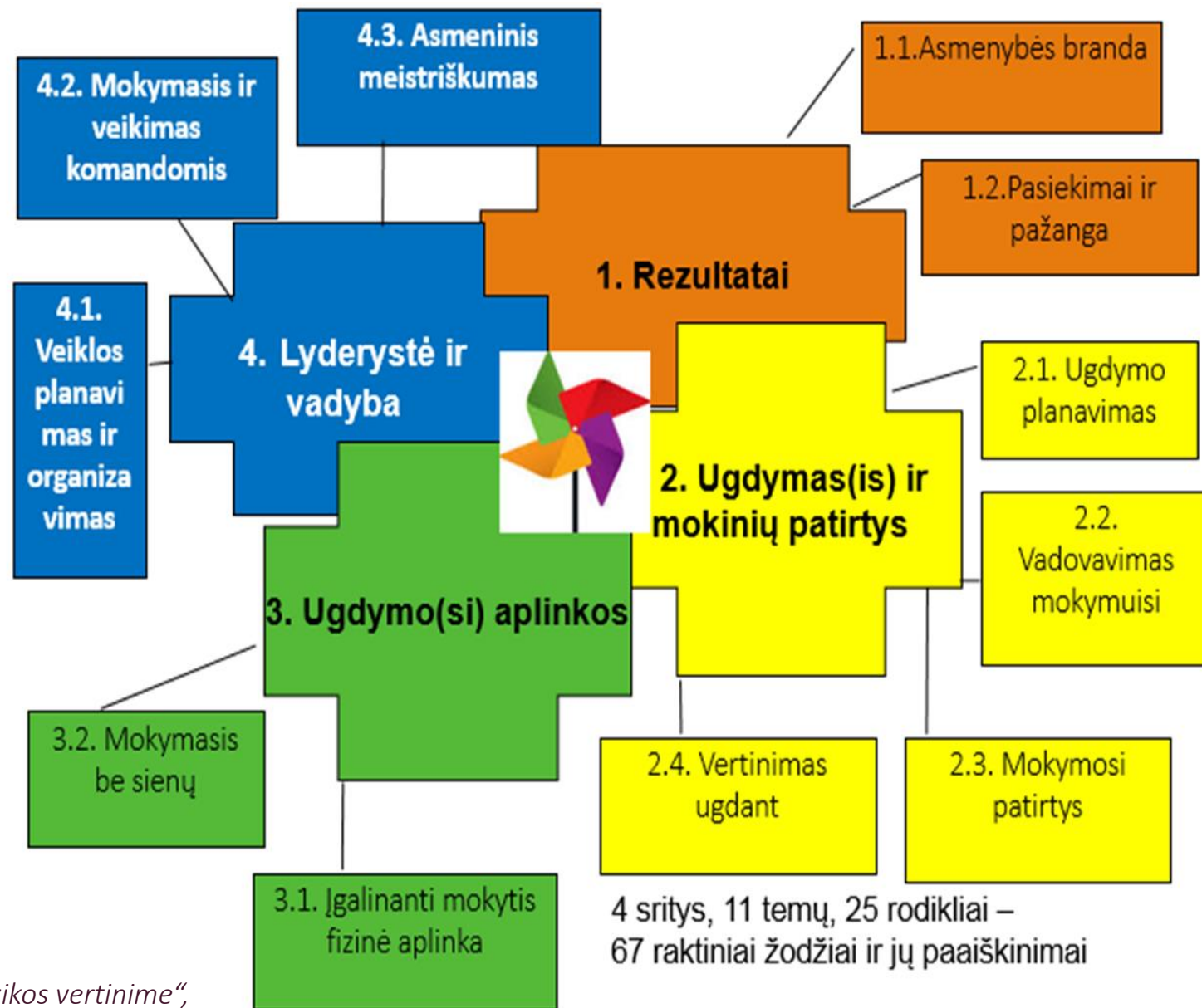
Metodiką sudaro šios penkios struktūrinės dalys:

- Veiklos vertinimo sritys. Ši metodika apima visas ikimokyklinio ugdymo mokyklos veiklos sritis: etosą; vaiko ugdymą ir ugdymąsi; vaiko ugdymo(si) pasiekimus; paramą ir pagalbą vaikui, šeimai; išteklius bei mokyklos valdymą.
- Veiklos rodikliai ir pagalbiniai rodikliai. Iš šių rodiklių yra sudaryta kiekviena Mokyklos veiklos vertinimo sritis. Kiekvienas veiklos rodiklis priklauso vienai iš šešių mokyklos veiklos sričių ir turi vieną ar kelis pagalbinius rodiklius. Kiekvienoje vertinimo srityje išskirti rodikliai atskleidžia vertinimo sričių turinį (esmę), nurodo siekiamą rezultatą.
- Iliustracija. Kiekvienas vertinamos srities pagalbiniam rodikliui yra pateikiama iliustracija, aprašyta pagal 2 ir 4 lygį.
- Požymiai. Kiekvienas vertinamos srities pagalbiniam rodikliui yra nurodomi ir požymiai, kurie padeda ieškoti konkrečių įrodymų.
- Šaltiniai ir metodai. Kiekvienai Mokyklos veiklos vertinimo sričiai rekomenduojami vertinimo šaltiniai (pvz., mokyklos veiklą reglamentuojantys dokumentai (nuostatai, strateginis planas ir metinė veiklos programa ir kt.), mokytojų, specialistų individualūs planai, ugdymo programos, projektai, grupių dienynai, vaikų asmens bylos ir pan.) ir duomenų rinkimo metodai (pvz., dokumentų analizė, stebėjimas, anketinė apklausa, interviu, atvejo analizė, diskusijų grupės ir pan.). Šaltiniai nusako, kur, t.y. kokiuose dokumentuose, procesuose rasime informacijos bei įrodymų vertinant pasirinktą sritį. Mokykla pasirenka metodus, jai labiausiai priimtinius vertinant pasirinktą sritį (Želvys, 2003; Ikimokyklinio ugdymo mokyklos vidaus audito metodika, 2005; Gruodinskas, 2010).

Metodikoje numatyta, jog Mokyklos veiklos įsivertinimas gali vykti dviem etapais, t.y. atliekant:

- „Platųjį“ auditą. Mokykla „plačiojo“ audito metu atlieka visų šešių Mokyklos veiklos sričių problemų analizę, įvertindama kiekvieną veiklos rodiklį bei pagalbinį rodiklį pagal keturių lygių skalę. Pedagogai atlikdami šį auditą remiasi savo individualia patirtimi bei nuomone. Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad „platusis“ auditas suteikia ne tik pradinės 34 informacijos apie mokyklos situaciją, bet ir padeda nustatyti privalumus bei tas sritis, kurias reikėtų tobulinti.
- „Giluminį“ auditą. Mokykla „giluminio“ audito metu atlieka detalią pasirinktos srities analizę. Paprastai imamasi tos srities, kurioje yra išvelgiama tam tikrų problemų. Analizuojant pasirinktą sritį, įvertinami veiklos rodikliai, pagalbiniai rodikliai bei jų iliustracijos.

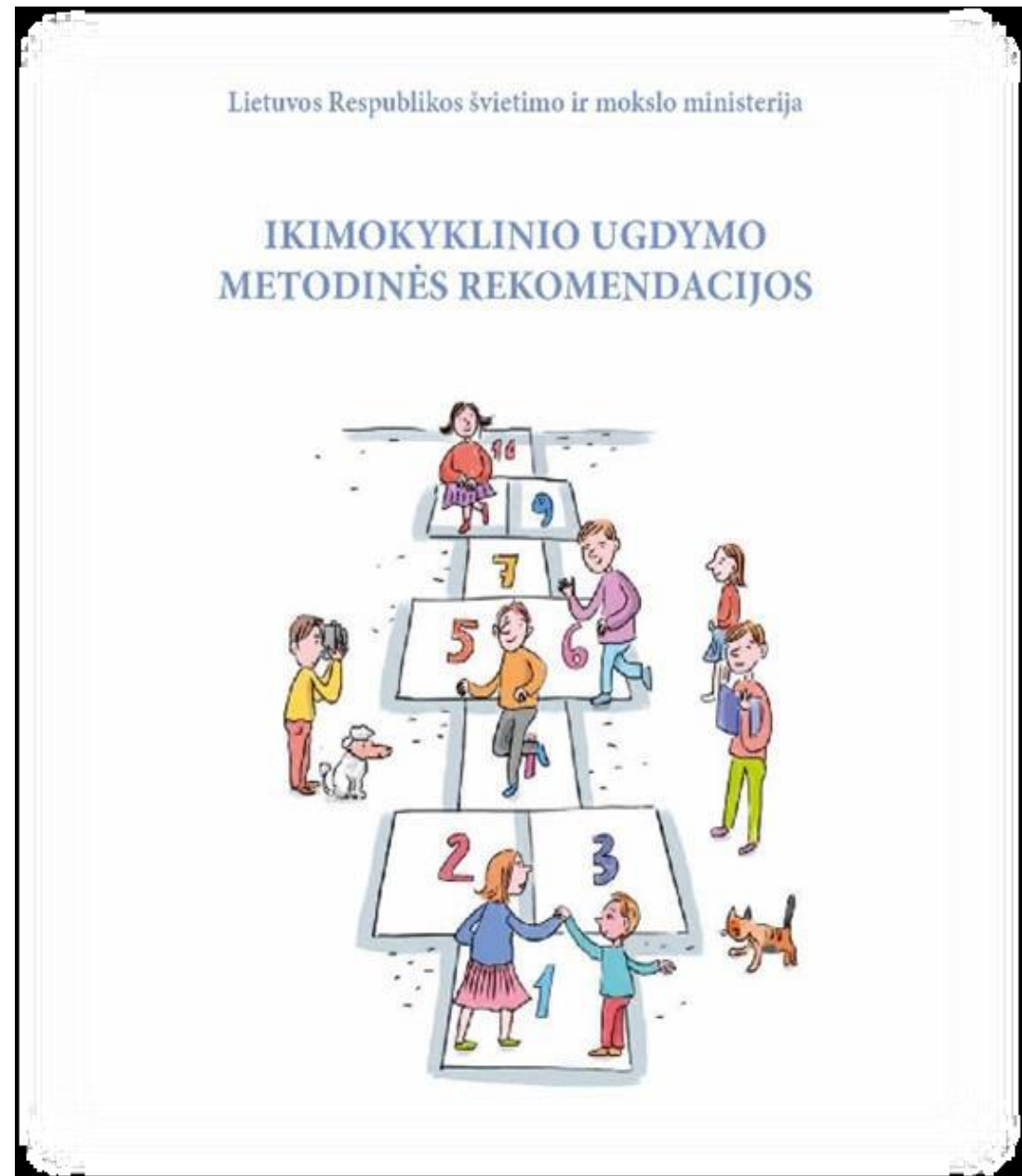
Bendrojo ugdymo
mokyklų išorinio
vertinimo
tvarka atnaujinta
2016 m.,
patvirtinus
Geros mokyklos
konceptiją.

2015 m. parengtos Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos.

2018 m. parengta NVŠ ir jo teikėjų veiklos kokybės užtikrinimo eksperimentinė metodika

Ikimokyklinio ugdymo mokyklos vidaus audito metodika 2005 m.....???

Faktiškai visos Europos šalys stengiamosi palaikyti ikimokyklinio ugdymo kokybę taiko šiuos būdus:

- ikimokyklinio ugdymo įstaigų veiklos reglamentavimas,
- ikimokyklinio ugdymo įstaigos veiklos įvertinimas ir įsivertinimas,
- akreditacija.

Vis dažniau akcentuojama ikimokyklinio ugdymo įstaigos įsivertinimo reikšmė kokybei užtikrinti.

Vokietija

Vokietija neturi aiškiai suformuotos geros mokyklos sampratos, tačiau yra numčiusi pasiekimų lygį, kurio tikimasi iš atitinkamo amžiaus vaikų. Vis dėlto egzistuoja tam tikri požymiai, kurie laikomi gera mokyklų veiklos praktika.

Vokietijos geros mokyklos požymiai

Sritis	Požymiai
Mokytojai	- Aukšta mokytojų kvalifikacija ir profesionalumo lygis; - Skatinamas mokytojų bendradarbiavimas, žinių perdavimas, kompetencijų gilinimas.
Mokymosi būdai	- Aiški pamokų struktūra ir efektyvus pamokos laiko išnaudojimas; - Dėmesys skirtingiems mokinių gebėjimams ir poreikiams, diferenciacija; - Mokymąsi skatinantis bendravimas tarp mokinio ir mokytojo.
Vadovų veikla	- Mokyklos vadovybė skatina atviro bendravimo kultūrą, nustato aiškius tikslus ir veiklos kryptis; - Mokyklos vadovybė nustato konfliktų ir problemų sprendimo procedūras; - Mokyklos vadovybė sudaro sąlygas darbuotojų profesiniam augimui.
Mokyklos klimatas	- Sukurtas geras mokyklos ir klasės klimatas; - Sukurta jauki darbo aplinka mokytojams; - Aktyvus mokyklos gyvenimas, sukuriama daug galimybių užsiimti papildoma veikla.
Bendradarbiavimas	- Išvystyti partnerystės ryšiai tiek mokyklos viduje, tiek su išorės partneriais; - Skatinamas bendradarbiavimas su tėvais. Tėvams suteikiama galimybė įsitraukti į mokyklos gyvenimą.

Mokyklų veiklos kokybės išorinis vertinimas

Mokyklos inspekcijos (Schulinspektion) užduotis yra remti mokyklų darbą ir skatinti bei užtikrinti kokybišką mokymą bei gyvenimą mokykloje.

Mokyklų vertinimas atliekamas mokyklų priežiūros specialistų, kurie vykdo vizitus, stebi pamokas ir pateikia individualius patarimus. Atliekamas mokyklų akademinis, teisinis ir personalo stebėjimas. Specialistai siekia užtikrinti, kad mokykla laikytųsi mokymosi programų, o mokymas būtų atliekamas profesionaliai.

Mokyklų priežiūros specialistai atlieka vertinimą trijose srityse:

- **Akademine priežiūra:** atliekama mokymo ir švietimo darbo stebėsena. Siekiama užtikrinti, kad yra laikomasi mokymo programų, mokoma profesionaliai ir taikant tinkamus metodus, kurie yra nuolat tobulinami.
- **Teisinė priežiūra:** atliekama valdymo bei išorės reikalų teisinė stebėsena (pavyzdžiui pastatų statyba ir priežiūra).
- **Personalo priežiūra:** stebima, ar mokyklos darbuotojai tinkamai atlieka savo pareigas.

Vertinami šeši mokyklos veiklos kokybės aspektai:

1. Mokymo ir mokymosi procesai (Lehr und Lernprozesse)
2. Mokyklos kultūra (Schulkultur)
3. Švietimo valdymas (Schulmanagement)
4. Mokytojų profesionalumas (Professionalität der Lehrkräfte)
5. Kokybės tobulinimas (Qualitätsentwicklung)
6. Rezultatai ir poveikis (Ergebnisse und Wirkungen)

- Didelis dėmesys skiriamas aukštos mokytojų kvalifikacijos ir profesionalumo lygio užtikrinimui, nuolatiniam mokymuisi ir tobulėjimui. Skatinamas mokytojų bendravimas ir bendradarbiavimas, dalinimasis gerąją praktika.
- Stengiamasi, kad pamokos turėtų aiškią struktūrą ir efektyvų laiko panaudojimą, mokiniai žinotų konkrečius pamokos tikslus ir uždavinius. Skatinamas komandinis darbas, dialogas su mokytoju, tačiau vaikai taip pat mokomi dirbti savarankiškai ir planuoti savo laiką. Vokietijoje ypač svarbi diferenciacija: stengiamasi ugdymo turinį ir mokymosi būdus pritaikyti individualiems vaiko poreikiams, vaikai ruošiami specializacijai. Įgyvendinama įsivertinimo ir individualaus grįžtamojo ryšio schema.
- Vokietijoje svarbi mokymosi aplinka – geras mokyklos klimatas, pagarba grįsti santykiai tarp mokyklos bendruomenės narių, aktyvus mokyklos gyvenimas, papildomos veiklos gausa.

Pamokos stebėjimo aspektai

- Laiko panaudojimas ir veiksmingumas
- Mokymosi ir darbo sąlygos
- Pamokos struktūros logiškumas, pagrįstumas
- Švietimo darbuotojų bendradarbiavimas
- Elgesys klasėje
- Klasės mikroklimatas
- Pasirengimas darbui
- Skatinti pasitikėjimą savimi ir savęs vertinimą
- Tinkamas metodų parinkimas
- Kalbos ir komunikacijos skatinimas
- Diferencijavimas
- Savarankiškas mokymasis
- Mokymasis bendradarbiaujant
- Probleminis mokymasis

Kiekviena mokykla yra vertinama kaip bendra sistema ir gauna grįžtamąjį ryšį apie savo stipriąsias ir tobulintinas sritis. Rezultatai įrašomi į vertinimo ataskaitą. Tai apima mokyklos kokybės ir mokymo profilius. Individualūs mokytojai nėra vertinami.

Mokyklų, kaip ir visos švietimo sistemos Vokietijoje, vertinimas remiasi trimis švietimo dimensijomis:

1. **Individualumas** – dimensija, nurodanti individo gebėjimus dirbti savarankiškai, nepriklausomai planuoti, jo sąveiką su aplinka ir elgesį. Dėmesys gebėjimui mokytis ir nuolatiniam tobulėjimui.
2. **Žmogiškieji ištekliai** – ekonominė dimensija, apimanti išlaidas žmogiškųjų išteklių ir kompetencijų plėtojimui.
3. **Socialinė įtrauktis ir lygios galimybės** – dimensija, apibrėžianti socialinę ir kultūrinę integraciją, kovą su diskriminacija.

Pagrindiniu šalies stebėsenos ir vertinimo įrankiu laikoma Vokietijos nacionalinė švietimo ataskaita, kuri kartu su tarptautiniais moksleivių pasiekimų rezultatais pateikia informaciją apie mokyklų darbo kokybę ir švietimo situaciją šalyje.

LIETUVA

VOKIETIJA

Geros mokyklos koncepcija

Nėra

Mokyklų veiklos kokybės priežiūra

Mokyklų veiklos kokybės priežiūra

Mokyklų veiklos kokybės išorinis vertinimas
(NMVA)

Mokyklų veiklos kokybės išorinis vertinimas
(Schulinspektion)

Duomenų analizė ir siejimas su šalies
strateginiais tikslais

Duomenų analizė ir siejimas su šalies
strateginiais tikslais

AČIŪ UŽ DĖMESĮ!